

ництвом та садівництвом. Останнім часом вченого і педагога захопили дослідження історії с. Більськ та навколишніх археологічних пам'яток. Їм присвячені книги «Загадка стародавнього Гелона» (2010), «Більська давнина:

нарис з історії села Більська на Полтавщині від часу заснування до 1917 р.» (2012).

Від широкого серця вітаємо ювіляра — Учителя і колегу — з Днем народження, зичимо йому міцного здоров'я та творчого довголіття!

А.В. ГЕЙКО, О.В. КОВАЛЕНКО

КОНФЕРЕНЦІЯ, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ ФЕДОРА КАМІНСЬКОГО

125 років тому перестало битися серце першовідкривача українського палеоліту, археолога, музейника і педагога Федора Івановича Камінського (1845—1891).

Ф.І. Камінський народився в березні 1845 р. у м. Кежан-Городок Мінської губернії в родині священика — уродженця Переяславщини. Там же закінчив духовне училище. Навчався в Переяславській семінарії, потім вступив на природниче відділення фізико-математичного факультету Київського університету вільним слухачем. Належав до студентського гуртка громадівського спрямування професора В.Б. Антоновича, унаслідок чого захопився археологією. З кінця 1860-х рр. викладав у Переяславі в духовному училищі та приватному жіночому пансіоні. З 1870 р., за свідоцтвом Московського археологічного товариства, залучивши семінаристів, розпочав дослідження давньоруських курганів в окрузі міста. У 1872 р. переведений до Хорольського повітового училища, а з 1873 р. був запрошений на роботу в щойно створену Лубенську чоловічу гімназію.

В останній Ф.І. Камінський працював бібліотекарем, викладачем початкових класів, вів природничий курс у Лубенській жіночій гімназії, а також продовжував проведення самостійних розвідкових обстежень. У гімназії створив один із перших у країні навчальних музеїв краєзнавчо-археологічного профілю, залучивши до роботи в ньому талановиту молодь. З вихованців Ф.І. Камінського можна назвати чимало діячів вітчизняної науки й

культури, найвідомішими з-поміж яких були меценатка і культурна діячка К.М. Скаржинська, археолог, історик та нумізмат В.Г. Ляскоронський, краєзнавець, публіцист і юрист К.П. Бочкар'єв.

У 1882 р. Ф.І. Камінський через хворобу полишив роботу в гімназії і переїхав до маєтку своєї вихованки на околицю Лубен — у хутір Круглик, де разом із нею заснував перший на українських землях приватний археолого-краєзнавчий музей, відомий як Лубенський музей К.М. Скаржинської. Саме завдяки зусиллям археолога та педагога цей музей став одним із кращих місцевих музеїв.

У міру сил і здоров'я Ф.І. Камінський проводив археологічні дослідження. Так, у 1873 р. він здійснив перші наукові обстеження пізньопалеолітичної стоянки в Гінцях, наслідком чого стало відкриття українського палеоліту. Упродовж 1870-х рр. дослідник провів чимало обстежень пам'яток різного часу по Сулі та Удаю, а в 1881—1883 рр. розпочав дослідження курганів на території і в околицях Лубен — в урочищах Замок і Лиса Гора. У 1889 р., будучи тяжко хворим, Ф.І. Камінський провів розкопки кількох курганів скіфського часу на території Мгарського монастиря, започаткувавши дослідження курганних старожитностей у Нижньому Посуллі.

Учений і музейник був також автором експозиції, музейної документації, більшості атрибутів археологічних й історичних збірок Лубенського музею, укладачем його картотек. Він же оприлюднив друком кілька загальновідомих статей, започаткувавши публікацію матеріалів до Шевченкіани, етнографічних за-

Лубни. Круглик. Учасники конференції біля школи, заснованої К.М. Скаржинською. 13 травня 2016 р.

міток, деяких документів тощо. Дослідником готувалися матеріали покажчиків та альбомів каталогів III і VIII археологічних з'їздів. Насамкінець, музейник розпочав збирання етнографічних, історичних і мистецьких колекцій у Круглику, опрацював геологічні збірки, вів заняття із сільською молоддю.

Ф.І. Камінський помер у Круглику 20 березня (1 квітня) 1891 р. Похований біля каплички Скаржинських на хутірському кладовищі.

Пам'яті лубенського археолога була присвячена наукова конференція, робота якої проходила 12–13 травня 2016 р. у Лубнах у стінах Галереї мистецтв краєзнавчого музею і міської бібліотеки. Конференція була організована і проведена Центром охорони та досліджень пам'яток археології Управління культури Полтавської облдержадміністрації, управлінням культури і мистецтв виконкому Лубенської міської ради та Лубенським краєзнавчим музеєм. У її роботі взяли участь науковці й музейні працівники ряду наукових установ і закладів України, зокрема Інституту археології НАН України, ДП НДЦ «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України, Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара, Київського національного університету ім. Т. Шевченка, Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди, Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Короленка, Полтавсько-

го національного технічного університету ім. Ю. Кондратюка, Української медичної стоматологічної академії, Харківської державної академії культури, Центру охорони та досліджень пам'яток археології Управління культури Полтавської облдержадміністрації, Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Шевченка, Історико-культурного заповідника «Більськ», Полтавського краєзнавчого музею ім. В. Кричевського, Лубенського краєзнавчого музею, викладачі вишів і гімназій м. Лубни, краєзнавці.

До конференції в Лубнах археологи Полтавського краєзнавчого музею розгорнули виставку предметів із фондів збірок у складі нещодавно відреставрованих знахідок із розкопок Ф.І. Камінського на Лисій Горі та в ур. Замок у Лубнах, а Полтавським археологічним центром разом із лубенцями була видана брошура про унікальний комплекс на південній околиці міста — Лису Гору, на якій у 1881 і 1883 рр. проводив дослідження курганів та енеолітичного поселення Ф.І. Камінський (Супруненко 2016).

Матеріали конференції до початку роботи були видані у вигляді статей і публікацій у збірнику наукових праць «Старожитності Посулля», презентація якого відбулася на науковому зібранні (Старожитності 2016).

Роботу конференції відкрив Лубенський міський голова *О.П. Грицаєнко* (м. Лубни), який привітав учасників і розповів про основні заходи зі збереження археологічної куль-

Лубни. Круглицьке кладовище. Меморіальна дошка на огорожі родинного цвинтаря Скаржинських. 13 травня 2016 р.

турної спадщини в тисячолітньому місті над Сулою, увіковічення пам'яті видатних земляків. Доповідь заслуженого працівника культури України, к. і. н., ст. наук. співробітника *О.Б. Супруненка* (м. Полтава) окреслила життєвий шлях, дослідницькі здобутки, збиральницьку і музейну діяльність Ф.І. Камінського. Подвижництво лубенського археолога у світлі сучасних реалій розвитку археології та охорони культурної спадщини України було темою доповіді дійсного члена ICOMOSу в Україні, д. і. н., проф. *С.О. Біляєвої* (м. Київ). Про роль першовідкривача українського палеоліту в дослідженні палеолітичної стоянки Гінці за дореволюційної епохи йшлося в доповіді к. і. н., доц. *І.М. Гавриленка* (м. Полтава). К. і. н., доц. *Л.В. Ясновська* (м. Чернігів) надала характеристику початкового етапу вивчення давньоруських старожитностей Посулля, а *І.М. Кулатова* (м. Полтава) — історії археологічних досліджень Лубенських теренів.

Аудіовізуальною програмою зі світлинами знахідок Ф.І. Камінського в околицях Лубен супроводжувався виступ науковців Полтавського краєзнавчого музею *Л.М. Лугової*, *І.С. Мельникової* та *О.М. Ткаченка* (м. Полтава), які презентували збережені матеріали з розкопок дослідника. *Р.С. Луговий* (м. Полтава) охарактеризував поховальні комплекси курганів 1881 і 1882 рр. на Замковій горі, розкопані лубенським археологом. К. і. н. *А.Л. Шербань*

(м. Харків) оприлюднив результати вивчення етнографічної наукової спадщини Ф.І. Камінського, а *М.Г. Коваленко* (м. Переяслав-Хмельницький) познайомила присутніх із подіями переяславського періоду його викладацької та дослідницької діяльності.

Археологічний блок доповідей і повідомлень конференції відкривався доповіддю к. і. н., доц. *С.П. Юренко* (м. Київ) «Внесок О.В. Сухобокова у дослідження літописного «граду» Лубен». Матеріали нових обстежень давньоруських городищ лубенського Посулля подав у своїй доповіді *В.В. Шерстюк* (м. Полтава). Результати нещодавно здійсненої інвентаризації курганів і поселень на території м. Лубни оприлюднили *К.М. Мироненко* (м. Полтава) та *О.В. Сидоренко* (м. Лубни). К. і. н., доц. *О.В. Ромашко* (м. Дніпропетровськ) охарактеризувала знахідку литого пізньоскіфського бронзового казана з околиць с. Вільшанка під Лубнами. Загальну зацікавленість викликала доповідь к. і. н. *Я.В. Володарця-Урбановича* (м. Київ) і лубенця *О.В. Сидоренка* (м. Лубни) про комплекс відкритого за випадкових обставин у 2010 р. скарбу прикрас пеньківської культури неподалік с. Хитці Лубенського р-ну. Старожитності давньоруського й козацького часу Посулля в працях В.Й. Довженка стали темою повідомлення *В.В. Приймака* (м. Суми). К. мед. н. *А.В. Артем'єв* (м. Полтава) розкрив еволюційні аспекти розвитку скелету людини,

використовуючи антропологічні матеріали з досліджень Ф.І. Камінського.

Екскурсійний блок доповідей і повідомлень конференції, виголошених просто неба, включав виступи: про лубенського краєзнавця й археолога Івана Івановича Горенка (1924—1982) в. о. директора Лубенського краєзнавчого музею *В.М. Верещаки* (м. Лубни); про Круглик, як колишній лубенський музейний і культурний осередок, *Т.М. Дяченко* (м. Лубни); про круглицьке кладовище й заходи з увічнення пам'яті Ф.І. Камінського, родини Скаржинських *С.С. Васюк* (м. Лубни); доповідь-екскурсію *К.М. Мироненка* й *О.Б. Супруненка* (м. Полтава) про городище та рештки стародавніх поселень в ур. Верхній Вал у Лубнах.

Учасники конференції не лише ознайомилися з експозиціями лубенських музеїв, археологічними пам'ятками міста, а й відвідали сучасний мікрорайон Круглик на північній межі м. Лубни, де вшанували пам'ять культурної діячки і меценатки, фундаторки Лубенського музею і численних науково-освітніх закладів міста Катерини Миколаївни Скаржинської (1852—1932), вклонилися місцю поховання Ф.І. Камінського на Круглицькому кладовищі. Було відкрито меморіальну дошку, встановлену на

огорожі родинної ділянки цвинтаря Скаржинських. Літургію пам'яті лубенському археологу провів військовий капелан УАПЦ, учасник АТО, завідувач Велико-Кринківського народного історико-краєзнавчого музею, співробітник «Охоронної археологічної служби України» *Є.Є. Пономаренко* (с. Великі Кринки Глобинського р-ну).

Проживали учасники конференції на території Лубенського лісотехнічного коледжу, для заснування якого у 1891 р. К.М. Скаржинська виділила власні землі.

Більшість учасників конференції мали зустрічі з молоддю міста, де в школах, гімназіях і коледжах Лубен розповіли про видатного земляка-лубенця, історію міста й охорону пам'яток найдавнішої культурної спадщини, специфіку діяльності археологів. Це знайшло відображення в передачах місцевого й обласного радіомовлення і телебачення.

Проведення подібних науково-меморіальних заходів у Лубнах планується продовжити, адже в 2017 р. виповнюється 150 років від дня народження другого хранителя й натхненника діяльності Лубенського музею К. Скаржинської 1890—1905 рр. С.К. Кульжинського (1867—1943).

І.М. КУЛАТОВА, О.Б. СУПРУНЕНКО

Старожитності Посулля. Пам'яті Ф.І. Камінського (1845—1891): зб. наук. пр. — К., 2016.
Супруненко О.Б. Лиса Гора у Лубнах. — Лубни, 2016.

ПАМ'ЯТІ ДМИТРА ЮРІЙОВИЧА НУЖНОГО

16 липня 2016 р. передчасно пішов із життя Дмитро Юрійович Нужний — відданий археології дослідник, що все наукове життя (понад 40 років) пропрацював у відділі кам'яного віку Інституту археології НАН України. Колеги та друзі втратили видатного вченого, чудового друга й непересічну особистість, яка завжди була сповнена позитивною енергією, гумором та оптимізмом.

© Д.В. СТУПАК, 2016

Він народився 6 серпня 1959 р. у м. Київ. З дитячих років учений пов'язав своє життя з археологією. У старших класах школи він почав відвідувати археологічний гурток при Інституті археології НАН України, де взяв участь у своїх перших експедиціях. З 1975 р. дослідник працював лаборантом Інституту археології НАН України. У цій установі сформувався його науковий інтерес до вивчення зброї мисливців кам'яної доби.